

De eerste ‘Big Day’ in Nederland

Gerard Ouweneel

Menig zichzelf respecterende vogelclub organiseert tegenwoordig af en toe een ‘Big Day’, de naam voor een gebeurtenis waarbij vogelaars van zonsopgang tot -ondergang door een streek, provincie of zelfs door de hele natie ijlen om te registreren hoeveel vogelsoorten ze tijdens hun marathon zien. Daarbij geldt het uitsluitend horen van de roep of zang als voldoende. Er worden zelfs 24-uur Big Days gehouden, zodat de deelnemers de klok rond op sjouw zijn en ingeschakelde lokale vogelaars klaarstaan om de vogelgladiatoren in vliegende haast naar de ornithologische streekspecialiteiten te gidsen. Waarna het weer plankgas doorgaat naar de volgende ‘tick’. Om de manifestatie op te tuigen met een competitie-element gebeurt het dat een paar teams er tegelijkertijd opuit gaan. Verreweg de meeste Big Days gaan per auto. Op Texel, in mijn woonstreek en stellig ook elders, stappen vogelaars soms op de fiets voor het gebeuren.

De eerste Big Day

Bij de ornithologische archivalia die K.W.L. Bezemer naliet trof ik diens verslag aan van de eerste in Nederland gehouden Big Day. Karel Bezemer – auteur van onder andere de ‘Geschiedenis van de Nederlandse Koopvaardij in de Tweede Wereldoorlog’ – was deelgenoot van een vooral uit Den Haag afkomstige club vogelaars dat zich halverwege de vorige eeuw met enig geruis door het nationale vogelaarswereldje bewoog.

Boegbeeld van dat clubje, waartoe ook niet-Hagenaars werden toegelaten, was Jan Kist, vertaler en bewerker van de vermaarde Petersons Vogelgids. Deze uitgave, de ‘Peterson’ annex ‘Kist,’ verscheen hier in februari 1954. Ter gelegenheid van de uitgave van

die revolutionaire determineergids bezocht Roger T. Peterson Nederland. Aannemelijk is dat hij bij dat bezoek zijn gastheren inlichtte over het fenomeen van de in zijn vaderland de Verenigde Staten gehouden ‘Big Days’.

Zo’n ornithologische krachttoer was een kolfje naar de hand van Kist. Deze correspondeerde al op vijftienjarige leeftijd met Jac. P. Thijsse over door hem waargenomen zeldzaamheden, met daarbij niet zelden zeer opzienbarende soorten die de grote Jac. P. de wenkbrauwen deden fronsen. Kist was er voortdurend opuit de lijst van zelf waargenomen soorten op te schroeven en hij beseft dat een Big Day wellicht zowel de nationale lijst als die van hemzelf goed kon doen.

Karel Bezemer was deelgenoot van een voornamelijk Haags clubje vogelaars dat zich halverwege de vorige eeuw met enig geruis door het nationale vogelaarswereldje bewoog. Hij was deelnemer aan de eerste Big Day die in Nederland werd gehouden en maakte daar ook een verslag van. Deze foto is genomen tijdens de reprise van die eerste Big Day in 1985.
Foto: Karel Voous.

Jan Kist, vertaler en bewerker van de eerste uitgaven van de vermaarde Petersons Vogelgids. Hij was altijd in de weer met zijn eigen soortenlijst, die van anderen en die van Nederland. Daarom was deelname aan een Big Day voor hem een kolfje naar zijn hand.
Foto: Frans Kooijman.

Het kwam ervan op 18 mei 1955. Nu nog worden verreweg de meeste Big Days half mei gehouden. Dat is in de periode dat Nederland de grootste diversiteit aan vogelsoorten binnen de grenzen heeft.

Leonhard Huizinga

In zijn verslag van het gebeuren citeert Bezemer veelvuldig de column die Leonhard Huizinga schreef in De Telegraaf over de belevenissen van die achttiende mei. Het verslag van Huizinga's Big Day was voor mij nieuw. Ooit, in 1954, hadden wij als tiener-vogelaars elkaar gnuivend op 'Onze gevleugelde vrienden' geattendeerd, ook een Huizinga-column, waarin deze met hilarische degenhousen de binnen de Haagse vogelaarsclub heersende mores beschreef. Hij stelde de bewuste heren voor als geoeffende veldornithologen van nationale faam, herkenbaar aan lieslaarzen en om de hals hangende kleine sterrenwachten. Ook noemde hij hen onbeschrijflijk hoogmoedige lieden die alles beter wisten.

Kostelijk en nu, ruim 65 jaar later, nog alleszins herkenbaar is Huizinga's weergave van een telefoongesprek dat hij voerde met een van de 'zeer grote ornithologen' over het verschil tussen Kleine en Wilde Zwanen. Huizinga begeerde Wilde Zwanen te zien en reisde daarvoor het land af. Maar bij een telefonisch verslag aan één van de zwaargewich-

Schrijver en columnist Leonhard Huizinga had in de jaren vijftig van de vorige eeuw onder andere een column in De Telegraaf. Hoewel hij zich wel eens wat kritisch had uitgelaten over vogelaars, kreeg ook hij een uitnodiging voor deelname aan de eerste Big Day en schreef later over zijn belevenissen in de krant.

Foto: Piet van der Ham/Anefo, bron: Wikimedia Commons.

Mini Big Day van dertig jaar later

Ter ere van de 75ste verjaardag van Karel Waldeck werd op 18 mei 1985, precies dertig jaar na de eerste Big Day een 'Herinnering Big Day' gehouden. Bij het deelnemende gezelschapje bevonden zich ook veteranen die dertig jaar eerder van de partij waren, onder anderen Karel Voous, Joop Swaab en Karel Bezemer. Enkele andere vogelaarsvrienden uit de kring rond Karel Waldeck hadden zich bij het gezelschapje Big Day-veteranen aangesloten. Karel Waldeck was van 1966 tot 1971 voorzitter van de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU) en ook erelid van deze vereniging. Ook was hij erelid van de Club van Nederlandse Vogelkundigen. In 1966 was Waldeck als voorzitter van de NOU Willem Bierman opgevolgd. Deze maakte in 1955 wel deel uit van de eerste Big Day-club maar overleed in 1969. De mini Big Day van 18 mei 1985 was goed voor 96 soorten, tegen 121 stuks dertig jaar eerder.

ten der Nederlandse ornithologie krijgt hij kritische vragen te beantwoorden over de gele tekening op de snavel en over de roep van zijn zwanen. Zijn toehoorders bekritisieren de determinatie en geven Huizinga te verstaan dat deze Kleine Zwanen en geen Wilde Zwanen zag. Het laatste telefoongesprek eindigt in een steeds luidruchtiger wordende discussie of de zwanen 'tuu-tuu-tuu-uung-huuu' dan wel 'toe-toe-toe' ten gehore brachten. Na tien minuten lang naar elkaar toeteren en tuuteren hingen beiden boos op, aldus Huizinga.

Ook bij een telefoongesprek over het geluid van de Witsluitbarmsijs gaat het mis. Anders dan de Haagse groten die in diens roep een onmiskenbaar 'kort en helder houtachtig *'tsjip trrk'* bespeuren, meent Huizinga een 'langgerekt, metaalachtig, gescandeerd *'brawoelpmagloelb'* in de roep te horen. Na de discussie verzucht hij dat, om tot een correcte determinatie te komen, hij de voorkeur geeft het schepsel om te brengen en dan het kadavertje naast diens afbeelding in de gids te leggen.

Om aan de hatelijke controles van de Haagse club te ontkomen ging de schrijver

voortaan alleen nog op pad met iemand die nog minder van vogels wist dan hij. Die excursies liepen 's avonds wel uit, waarbij het duo een hele rij voor Nederland nieuwe soorten determineerde. Daarbij waren de 'proostleeuwerik', het 'nogmaarendje', de 'oude klarekiet', de 'alcohollijster', de 'sluittingsuil', de 'zwartwitte garderobezwaan' en de 'blauwborst bloedproever'.

Wij Rotterdamse vogelaars lazen Huizinga's column gniffelend. Immers, wij kenden de Haagse groten der veldornithologie van ontmoetingen op De Beer en rond het Brielsche Gat. In tegenstelling tot hun sterrenwachten moesten wij het doen met één verrekijker die bij een bijzondere soort van hand tot hand ging. Daar kwam bij dat Huizinga zich van gemakkelijk te herleiden schuilnamen bediende: zo werd de vertaler van de Petersongids Jan Kist in 'Onze gevleugelde vrienden' gepresenteerd als Jan Krat. Bij ontmoetingen in het veld gelastte deze op welhaast gebiedende toon op te biechten welke vogelsoorten wij gezien hadden. Zonder die zelf te hebben waargenomen kwam dan als reactie een oordeel of wij het al dan niet bij het rechte eind hadden. Dus wij konden Huizinga's column wel plaatsen.

Koude, regen en wind

Ondanks de ontboezemingen van een jaar eerder krijgt Huizinga een uitnodiging om op 18 mei 1955 mee te gaan op Nederlands eerste Big Day. Hij beschrijft deze dag als

'Om aan de hatelijke controles van de Haagse vogelaars te ontkomen, ging de schrijver voortaan alleen nog op pad met iemand die nog minder van vogels wist dan hij!'

een combinatie van autotoerisme, natuurgelief en verzamelwoede. Het was een dag met gruwelijk slecht weer, zodat om halfvier 's ochtends in Bezemer's woning in Wassenaar een gezelschap uitgedost in truien, gasjassen, rubberlaarzen, zuidwesters, ijsmutsen en skikleding samendromde.

In zijn kroniek somt Huizinga het beroep van de twaalf deelnemers op. Aan de hand van 'In de ban van vogels' is het niet moeilijk te achterhalen om wie het ging, want de schrijver van die studie, Karel Voous, was er zelf ook. Voorts deed een 'heuse' secretaris-generaal mee. Deze had zich nieuwe rubberlaarzen aangeschaft, die bij het voortgaan een hoog piepgeluid ten beste gaven, een gerucht dat zijn kompanen deed denken aan de roep van een broedse Pimpelmees.

De rondgang door Wassenaarse landgoederen leverde heel wat soorten op, waaronder een Fluiter. Huizinga stelde vast dat de eerste

De Big Day-marathon in mei 1955 leverde in totaal 121 soorten op. Daaronder bevonden zich ook Lachsterns, die destijds broedden op De Beer.

successen werden geboekt door een deelnemende KNO-arts die, als expert, zijn oren het best had gewassen en daardoor uit het ornithologische Babel en ondanks de gierende windstoten onmiddellijk een rijtje soorten op hun roep en/of zang filterde. Eén van de spelregels was, dat om een waarneming geaccepteerd te krijgen, twee man deze moesten bevestigen. Met zure spot schrijft Huizinga dat allen dapper meelogen toen het geluid van een passerende kruiwagen als de alarmroep van een Zwarte Mees werd geregistreerd en een krakende eik als het gekras van een Raaf.

In zijn dertig jaar later geschreven verslag over de happening van 18 mei 1955 meldt Bezemer dat Leonhard Huizinga *Wahrheit und Dichtung* niet altijd uit elkaar wist te houden. Maar beide kroniekschrijvers zijn wel eensgezind over het plezier dat de tewaterlating van Jan Kist bracht. Aan de overzijde van een sloot wist Bezemer het nest van een Kleine Bonte Specht. Deze gaf er de voorkeur aan in zijn nestholte te blijven. Kist sprong over de sloot, klopte aan en de specht keek naar buiten. Uiterst voldaan sprong Kist terug, greep mis en belandde kniediep in

de sloot. Uit de club Big Day-ers steeg een triomfgehuil op dat deels te maken had met de Kleine Bonte Specht en stellig ook met de malheur die Kist overkwam.

Huizinga stelde vast dat de juichkreten in wijde kring vogels van hun slaapplaatsen en nesten deden opschrikken, die onder het uiten van neurotische angstroepen het luchtruim kozen, hetgeen vijf nieuwe soorten opleverde.

De weliswaar wat sip kijkende Kist was zo in trance met zijn Big Day dat hij de natte spullen de hele dag aan hield en zichzelf zelfs de tijd niet gunde om zijn laarzen te laten leeglopen. Een Wielewaal bij de Raaphorst kreeg een applausje.

Resultaat van één dag speuren naar vogels: 121 soorten

Het in drie auto's ondergebrachte gezelschap ging verder naar De Beer, in 1955 zonder twijfel het vogel(aars)mekka van de Randstad. Een Kleine Mantelmeeuw werd destijds als een buitenkansje beschouwd. Nu, 65 jaar later, zijn er óók in Den Haag dusdanig veel Kleine Mantelmeeuwen dat menige bewoner ze als een plaag beschouwt, maar destijds

Duintopjes op 'De Beer,' dat in 1955 nog het eldorado voor vogelaars uit de Randstad was.

Foto: Frans Kooijmans.

Een vliegende Wielewaal die werd aangetroffen bij de Raaphorst in Wassenaar kreeg tijdens de eerste Big Day in Nederland een applausje.
Tekening: E. van der Kolk.

moest *Larus fuscus* nog aan zijn annexatie van Nederland beginnen. Onderweg konden Grutto, Tureluur en Wulp aan de scorelijst worden toegevoegd. Op De Beer ging het los bij het zien van een Grote Burgemeester. Huizinga schreef daarover dat hij zelden van buiten zo koud en van binnen zo warm geweest was als bij het schouwspel dat de ornithologische rondedans van een chirurg en een tabaksgrossier opleverde onder het uitstoten van de triomfkreet: 'De burgemeester, de burgemeester'. Toen hem duidelijk werd dat de burgemeester een zeldzame geheel witte meeuw betrof, heeft Huizinga de algemene vreugde gedeeld, in stilte hopend op een eveneens gevleugelde wethouder.

Terug in Maassluis was er een tweede incident. De chirurg kon de sleuteltes van zijn grote Amerikaanse Ford niet vinden. Hij was ervan overtuigd dat deze in de auto lagen. De operatie om via de kofferruimte in het interieur te komen was al begonnen toen de sleutels alsnog voor de dag kwamen... uit de kijkertas van de chirurg.

Het ging verder Nederland in. 'Het was heerlijk,' vond Huizinga. 'Van de grienden naar de hei en van de hei naar het bos en vandaar naar een dijk waar de auto's bijna vanaf waaiden.' Het was een dag van rijden, uitstappen, kijken en gillen. Bij een Tem-

Nadat enige tijd vogels gezocht waren bij Wassenaar toog het gezelschap van de eerste Big Day naar 'Vogeleiland De Beer' om daar ook kans te maken op andere soorten. Reeds voor de Tweede Wereldoorlog was dat natuurgebied vermaard om zijn vogelrijkdom. In 1955 was het al ingrijpend veranderd en toen in 1985 een 'Herinnering Big Day' werd georganiseerd bestond het natuurgebied niet meer. Het was opgeofferd voor de havenuitbreidingen van Rotterdam. Waar ooit de blanke toppen van duinen te zien waren ligt tegenwoordig de Europoort.
Bron: Website Natuurmonument De Beer.

De eerste 'Big Day' in Nederland

Het is tekenend voor de veranderingen in de Nederlandse avifauna dat de waarneming van een Kleine Mantelmeeuw tijdens de Big Day in 1955 nog als bijzonder werd ervaren. Nu, vijftig jaar later, hoeft men 's zomers in Den Haag en op vele plaatsen elders in Nederland maar uit het raam te kijken om deze soort te zien.

Foto: Hans Schouten.

mincks Strandloper bekende Huizinga dat het hem duister bleef wie Temminck was en waarom deze zijn privé strandloper met zulk weer naar buiten gestuurd had.

Competitie

Aan die eerste Big Day hadden de deelnemers een wedstrijdje verbonden. Vooraf had de organisator Jan Kist gevraagd op te geven op hoeveel soorten de drie autogroepen samen

zouden uitkomen. Het waren er 121. Dat was gelet op het beroerde weer zeker niet slecht. Met 119 soorten was Karel Voous de winnaar. Die 121 soorten zijn overigens wel klein bier vergeleken met de scores die de deelnemers aan tegenwoordige Big Days in de wacht slepen.

Als voorbeeld die van 21 mei 2015. Dat was echter wel een klokje-rond-evenement. Om één uur 's nachts stonden al Kievit,

Bij een meer recente Big Day – gehouden op 21 mei 2015 – werd de 121ste soort reeds om negen uur 's morgens gezien. Het betrof een Visdief.

Foto: Henk Harmsen.

De Big Day die in 1985 werd gehouden, was georganiseerd ter gelegenheid van Karel Waldeck die toen 75 jaar was geworden.
Foto: Karel Voous.

Ook Karel Voous was één van de deelnemers die zowel bij de Big Day in 1955 als in die van 1985 van de partij waren.
Fotograaf: onbekend.

Kerkuil, Rietzanger, Bosrietzanger en Sprinkhaanzanger in het logboek. De 121ste soort, de totaalscore van de drie autoteams 65 jaar eerder, was een Visdief. Deze werd al om negen uur 's morgens bijgeschreven. De laatste, nummer 190, een Woudaap, kwam als 'hoorsoort' om vijf voor twaalf 's avonds in het logboek te staan. Na die van 21 mei 2015 was er nog een Big Day die op meer dan tweehonderd soorten eindigde. Van de melkweg aan assistentie en hulpmiddelen waarvan de tegenwoordige Big Day-ers gebruikmaken konden de twaalf pioniers die 65 jaar geleden het land introkken, zelfs niet dromen.

Wat deed ik destijds?

Om na te gaan wat ik op die 18de mei 1955 uitspookte ben ik in de eigen vogeldagboeken gedoken. Welnu, ondanks een vrije woensdagmiddag, ging ik er niet op uit. Bepaald ongewoon. Kennelijk waren de weersomstandigheden te bar. Drie dagen later, op de 21ste, ging ons vogelclubje naar het traditionele excursieterrein net buiten Rotterdam. We telden die middag 53 soorten, waarbij een Boomvalk, Strandplevieren, drie Zomertortels en zeven Grote Karekieten... geen oude klarekieten. Ik was zeventien.

■ G.L. Ouweneel, Lijster 17, 3299 BT Maasdam, e-mail: glo@xs4all.nl.